

Socialt ansvarstagande i upphandling

Uppförandekod för leverantörer

Hållbar upphandling med gemensam styrka

Gemensam uppförandekod för leverantörer

Sedan 2006 samarbetar Stockholms läns landsting, Region Skåne och Västra Götalandsregionen med att utveckla arbetet kring socialt ansvars- tagande i upphandling. Syftet är att sätta press på våra gemensamma leverantörer att arbeta aktivt med miljö och socialt ansvar i samband med produktionen av de artiklar de levererar till oss.

Vårt arbete har resulterat i att våra tre organisationer nu har en gemensam uppförandekod och uppföljningsmodell för leverantörer.

Tillsammans upphandlar vi varor och tjänster för cirka 65 miljarder kronor per år. Med hjälp av den gemensamma uppförandekoden kan dessa inköp bidra till en mer hållbar produktion och konsumtion genom krav på miljö och mänskliga rättigheter. Vi är övertygade om att fler hållbara affärer på lång sikt även ger oss en bättre ekonomisk utveckling.

Utvidgat samarbete i hela Sverige

Från och med 2010 är alla landsting och regioner i Sverige välkomna i samarbetet. Eftersom många av leverantörerna är desamma ser vi stora möjligheter att arbeta med upphandling och inköp på samma sätt i hela landet. Målet är att alla landsting och regioner ställer sociala krav på samma sätt och att vi delar med oss av våra uppföljningsresultat.

Landstingen och regionerna i Sverige är främst huvudmän för sjukvården, men även för kollektivtrafik och hållbar tillväxt inom sina respektive regioner. När alla landsting och regioner är anslutna till samarbetet handlar det om upphandlingar av varor och tjänster för 120 miljarder kronor.

Vad säger lagen?

I lagen om offentlig upphandling (LOU) anges att

“En upphandlande myndighet får ställa särskilda sociala, miljömässiga och andra villkor för hur ett kontrakt ska fullgöras.”

Våra inköp – verktyg för att nå en hållbar utveckling

Ekonomisk, ekologisk och social utveckling

Hållbar utveckling vilar på tre ben; ekonomisk, ekologisk och social utveckling och har definierats bland annat av Bruntlandrapporten (1987). Hållbar utveckling kan förklaras med att målet är att förbättra levnadsstandarderna för mänskligheten samtidigt som naturens resurser ska brukas på ett sådant sätt att vi kan lämna över en värld som är i balans till våra barn och barnbarn.

När vi genomför våra upphandlingar och inköp av varor till våra organisationer har vi nu tagit fram arbetssätt som bidrar till att hållbar utveckling nås. Att genom inköp bidra till en *social* utveckling innebär att arbeta för att grundläggande mänskliga rättigheter och arbetsvillkor uppfylls vid produktion av varor och tjänster. En *ekologisk* utveckling innebär att arbeta för begränsning av klimatpåverkan och kemikaliespridning samt för en effektiv resursanvändning. *Ekonomisk* utveckling innebär att göra bra affärer som ger långsiktig tillväxt med leverantörer som har kontroll över produktionskedjan.

Genom att ställa de krav som finns i vår uppförandekod och genom att ställa specifika miljökrav i våra upphandlingar bidrar vi till hållbar utveckling genom hållbar upphandling.

VAD SÄGER FN OCH ANDRA ORGANISATIONER?

Ett flertal internationella konventioner och avtal tar upp socialt ansvarstagande – till exempel FN:s konvention för mänskliga rättigheter, FN:s värdedokument Global Compact, ILO:s konventioner, OECD:s riktlinjer för multinationella företag samt Agenda 21. Läs mer på sidan 14.

Den kommande standarden ISO 26 000 ger vägledning för organisationer som vill arbeta med socialt ansvarstagande.

HÅLLBAR UTVECKLING GENOM INKÖP:

Sverige

Ekonomisk utveckling omfattar

- Hållbara konsumtions- och produktionsmönster
- Landstingens/regionernas inflytande och leverantörernas ansvar
- Långsiktig tillväxt

Ekologisk utveckling omfattar

- Begränsa klimatpåverkan
- Minska kemikalieanvändningen
- Effektiv användning av energi och resurser

Kina

Pakistan

Bangladesh

Indien

Thailand

Social utveckling omfattar

- Mänskliga rättigheter
- Inget barnarbete
- Inget tvångsarbete
- Ingen diskriminering
- Löner och arbetstider
- Föreningsfrihet och organisationsrätt
- Hälsa och säkerhet

Malaysia

Fem produktkategorier är särskilt viktiga

Skillnad mellan tillverkare och grossister

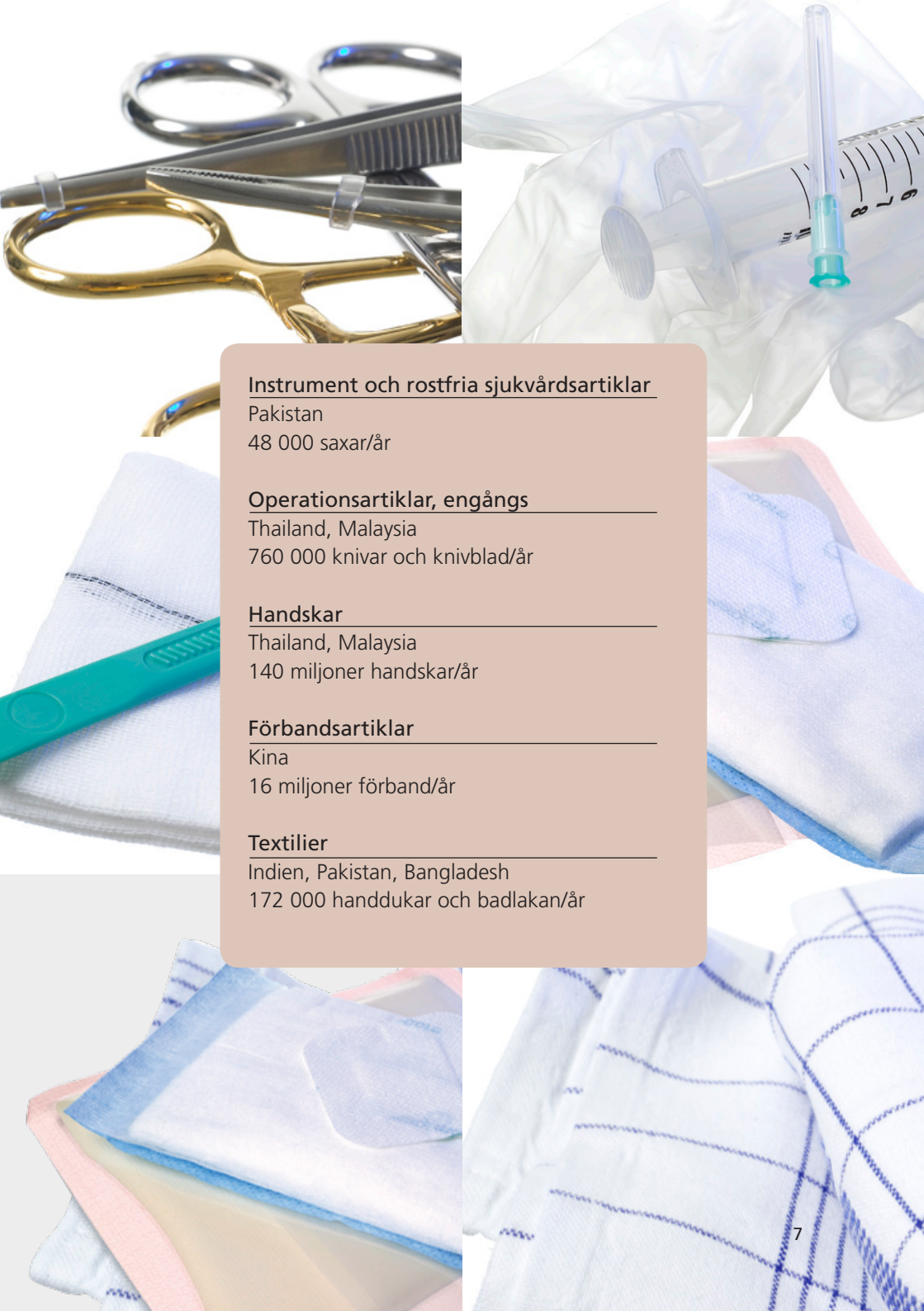
När det gäller sociala och etiska villkor i produktionen pekar vår riskanalys ut fem produktkategorier som är särskilt viktiga att följa upp. Produkterna inom dessa områden kommer främst från företag med leverantörer i södra och östra Asien. Se tabellen på sidan 7.

Vår kartläggning visar att företag med egen tillverkning oftast har bättre kontroll – och ibland även egna uppförandekoder. Grossistföretag, med många underleverantörer, har däremot sämre kontroll nedströms. De har heller inga uttryckliga eller dokumenterade rutiner för socialt ansvarstagande. Dessa företag behöver arbeta aktivt för att säkerställa att kraven i uppförandekoden efterlevs.

Under 2010 kommer de prioriterade områdena att utökas med läkemedel och IT. Under året kommer fördjupade riskanalyser göras inom dessa områden.

“Varje år förbrukar vården inom Stockholms läns landsting, Region Skåne och Västra Götalandsregionen 16 miljoner förband, 140 miljoner handskar, 24 miljoner sprutor och 48 000 saxar.”

Instrument och rostfria sjukvårdsartiklar

Pakistan

48 000 saxar/år

Operationsartiklar, engångs

Thailand, Malaysia

760 000 knivar och knivblad/år

Handskar

Thailand, Malaysia

140 miljoner handskar/år

Förbandsartiklar

Kina

16 miljoner förband/år

Textilier

Indien, Pakistan, Bangladesh

172 000 handdukar och badlakan/år

Uppföljning av uppförandekoden – från papper till praktik

Effektiv uppföljningsmodell

Sedan 2009 arbetar vi med en uppföljningsmodell för vår uppförandekod. Modellen säkerställer att uppföljningen görs på ett professionellt, transparent och verkkningsfullt sätt. Uppföljning ska göras minst en gång under avtalsperioden för våra prioriterade upphandlingsområden.

Sex steg till bättre upphandlingar

I samband med att vi tecknar ett avtal åtar sig också leverantören att följa vår uppförandekod. Ansvar för att säkerställa att koden följs ligger hos leverantören, som förväntas ha en god kontroll och en aktiv uppföljning av att så är fallet. Landstingets/regionens roll är i första hand att kontrollera att leverantörerna har denna goda kontroll. I enstaka fall görs också stickprovskontroller av själva produktionen.

1 *Dialog med leverantörer*

Minst en gång per år bjuds befintliga och möjliga leverantörer in till träffar för att få information om och tillfälle att diskutera uppförandekoden. På så sätt skapas en dialog kring vad som krävs för att leva upp till koden och hur leverantörens arbete kan förbättras.

Grundläggande krav är att våra leverantörer ska ta fram och arbeta strukturerat med:

- Riskanalys: var i produktionskedjan finns risk för oegentligheter?
- Uppförandekod: använda sin egen eller landstingets/regionens
- Plan: hur kontroll av produktionskedjan och de egna underleverantörerna utförs samt hur personalen informeras om arbetet med socialt ansvarstagande
- Revision: hur ofta genomförs besök, hur kontrolleras att leverantörer i sin tur kontrollerar sina underleverantörer?
- Förbättringar: plan för vilka förbättringar som ska genomföras

2 Uppförandekod

I de prioriterade upphandlingarna ställs krav på att uppförandekoden efterlevs – det vill säga att de varor som levereras är framställda under förhållanden som är förenliga med kraven i uppförandekoden. Leverantören ska på begäran redovisa att dessa krav uppfylls. Om det finns anledning att tro att kraven inte uppfylls måste leverantören göra en egen utredning som visar att kraven uppfylls. Om så inte är fallet vidtas åtgärder. I allvarliga fall kan kontraktet sägas upp.

3 Uppföljningsformulär

Vid uppföljning av uppförandekoden skickas en självutvärdering ut till alla leverantörer inom det avtal som ska följas upp. Svaren utvärderas med huvudfokus på om leverantören gjort någon riskanalys, har en egen uppförandekod, hur kraven i koden säkerställs, dialog med underleverantörer samt om leverantören har en strukturerad plan för sitt fortsatta arbete.

4 Detaljerad uppföljning

Baserat på svaren i uppföljningsformuläret görs en mer detaljerad uppföljning som kan omfatta en eller flera delar; begäran om rättelse, möte med leverantörer och beslut om revision hos tillverkare.

5 Revision hos tillverkare

Om revisionen visar att det förekommer oegentligheter i produktionen måste leverantören förändra sin arbetsmetod för socialt arbete genom ett åtgärdsprogram. I vissa fall kan beslut tas om att genomföra stickprov i produktionen.

6 Återkoppling till leverantörer

Samtliga leverantörer bjuds in till ett seminarium för att gå igenom revisionens resultat och eventuella åtgärder.

Våra krav spelar roll!

Här tillverkas våra patientkläder

2009 besökte representanter från Stockholms läns landsting, Region Skåne och Västra Götalandsregionen Tirupur. Tirupur, i södra delen av Indien, är en stad där textilproduktionen dominerar. Merparten av de patientkläder som vi köper in till sjukhusen tillverkas här.

Besöket gav möjligheter att dra flera slutsatser. Helt uppenbart är att de krav vi ställer i upphandlingarna spelar stor roll för hur människa och miljö påverkas. Det sporrar oss att gå vidare!

Viktiga erfarenheter för det fortsatta arbetet

- Det är viktigt att uppföljningen sträcker sig långt ner i produktionskedjan. För patientkläder innebär det att följa produktionen ända ner till färgerierna.
- Vi ska sträva efter levnadslöner, snarare än minimilöner. I vissa länder kan man inte leva på de lagstadgade minimilönerna.
- Att ställa miljökrav är mycket viktigt även ur ett socialt perspektiv, speciellt i låglöneländer. Hur och vilka kemikalier som hanteras påverkar de som arbetar i produktionen direkt.
- Ju bättre framförhållning vi har i våra beställningar, desto bättre villkor för personalen, till exempel minskad övertid.
- En utmaning är att ställa rätt krav på dem som genomför våra revisioner av produktionen. Balansgången mellan sociala krav och vad som är accepterat i olika kulturer kan vara svår.

Eftersom våra erfarenheter från Indien visar att det ofta är längre ner i produktionskedjan som de värsta problemen finns har vi gjort fördjupade riskanalyser för våra övriga produktkategorier: operationsartiklar, handskar, förbandsartiklar samt instrument- och rostfria sjukvårdsartiklar. Våra leverantörer är ofta svenska företag med underleverantörer utomlands. Därför måste vi ta ett eller flera steg bakåt i produktionskedjan och kontrollera att våra leverantörers underleverantörer följer kraven. Hur långt vi går är olika i de olika produktkategorierna, men inte i någon kategori nöjer vi oss med att enbart kontrollera våra leverantörer.

*Fabriksbesök Tirupur,
Indien 2009*

Tirupur är Indiens textilhuvudstad. Här tillverkas många kända märkeskläder, men även patientkläder för sjukhusen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland.

HUR GÅR VI VIDARE?

Under 2010 går vi in i fas 3 i projektet Uppförandekod för leverantörer. Projektet skapar förutsättningar för alla landsting och regioner i Sverige att arbeta med socialt ansvarstagande genom en gemensam uppförandekod.

*Fabriksbesök Tirupur,
Indien 2009*

*Fabriksbesök Tirupur,
Indien 2009*

*Vattenreningsverk i Tirupur,
Indien 2009*

Uppförandekod för leverantörer till Stockholms läns landsting, Region Skåne och Västra Götalandsregionen

Våra leverantörer (avtalspartners) ska respektera grundläggande sociala krav i sin verksamhet. Produkter som levereras till landstinget/regionen ska vara framställda under förhållanden som är förenliga med:

- ILO:s åtta kärnkonventioner nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182
- FN:s barnkonvention, artikel 32
- det arbetarskydd och den arbetsmiljölagstiftning som gäller i tillverkningslandet
- den arbetsrätt, inklusive lagstiftning om minimilön, och det socialförsäkringsskydd som gäller i tillverkningslandet.

Mänskliga rättigheter

Leverantören ska respektera de mänskliga rättigheterna enligt FN:s definition.

Principer och anställdas rättigheter

Nationell lagstiftning

Lagstiftningen i de länder där leverantören är verksam ska efterlevas och utgör alltid en miniminivå för de anställdas villkor. Ställer nationell lagstiftning högre krav än ILO:s konventioner, eller FN:s förklaring om mänskliga rättigheter, ska alltid denna ha företräde.

Ingen förekomst av barnarbete (ILO 138 och 182)

Barnarbete, enligt definitionen i ILO-konventionen, får inte förekomma och företaget har ett ansvar för att utveckla socialt och ekonomiskt hållbara alternativ till barnarbete (till exempel utbildning) i de fall det förekommer.

Ingen förekomst av tvångsarbete (ILO 29 och 105)

Att utnyttja någon form av tvångs- eller straffarbete accepteras inte.

Ingen förekomst av diskriminering (ILO 100 och 111)

Diskriminering på grundval av etnisk tillhörighet, kön, religion, socialt ursprung, handikapp, politiska åsikter eller sexuell orientering får inte förekomma.

Löner och arbetstider

Lön ska betalas direkt till den anställde på överenskommen tid och till fullo. Den nationellt lagstadgade minimilönen är lägsta accepterad lönenivå. Veckoarbetstiden får inte överstiga den lagliga gränsen och övertid ska vara betald.

Föreningsfrihet och organisationsrätt (ILO 87 och 98)

I länder där föreningsrätten är begränsad eller under utveckling, ska leverantören medverka till att anställda får möta företagsledningen för att diskutera löne- och arbetsvillkor utan negativa konsekvenser.

Miljö

Företaget ska sträva efter att minska såväl sin energi- och resursförbrukning som sitt avfall och utsläpp till mark, atmosfär och vatten. Kemikalier ska hanteras på ett för människan och naturen säkert sätt.

Hälsa och säkerhet

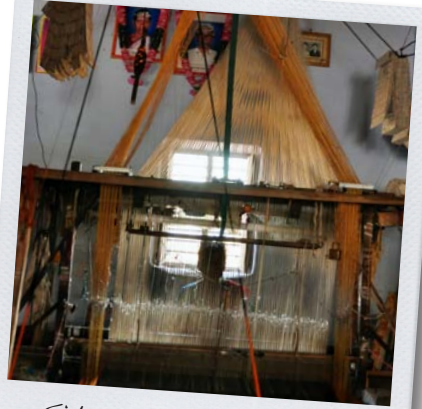
Arbetsmiljön ska hålla en nivå som överensstämmer med internationella riktlinjer. Anställda ska informeras om de eventuella hälsorisker som arbetet kan medföra. Alla anställda ska ha tillgång till och använda relevant skyddsutrustning.

Inspektioner

Genom att leverantören, VD/ansvarig firmatecknare, skriver under dokumentet intygas att leverantören, och eventuella underleverantörer, följer de krav som är formulerade i detta dokument. Underskriften ger oss rätt att genom inspektion, eller på annat sätt, undersöka att dokumentets krav efterlevs.

*Förskola på textilfabrik,
Indien*

Sidenproduktion i Indien

Internationella konventioner och avtal

Definitionen av etiskt och socialt ansvarstagande handlar om att känna och utöva ansvar, omsorg, respekt, tolerans, öppenhet och samarbete på arbetsplatsen. Dessa värden finns formulerade i flera internationella konventioner och avtal:

FN:s konvention för mänskliga rättigheter

Konvention som omfattar:

- Barnarbete
- Diskriminering
- Anställdas rätt till förenings- och organisationsfrihet
- Skäliga löner
- Grundläggande säkerhet och hälsa på arbetsplatsen

FN:s värdedokument Global Compact

Uppförandekod med principer om:

- Mänskliga rättigheter
- Rättigheter i arbetslivet
- Miljöåtaganden
- Ställningstagande mot korruption

OECD:s riktlinjer för multinationella företag

Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD, är en internationell samarbetsorganisation med nationer som medlemmar:

- Rekommendationer från anslutna regeringar till multinationella företag
- Krav på hållbar utveckling i de länder man verkar i
- Ansluter till FN:s konvention för mänskliga rättigheter
- Öppenhet i redovisning

Agenda 21

Agenda 21 är ett handlingsprogram för hållbar utveckling som antogs vid en FN-konferens 1992:

- Utrota fattigdom. Avvärja hot mot miljön
- Huvudvikten lagd på miljöhot

ILO:s konventioner

FN-organet International Labour Organization, ILO, arbetar främst för acceptabel arbetsmiljö. ILO har åtta kärnkonventioner:

- Barnarbete (138 och 182)
- Tvångsarbete och obligatoriskt arbete (29 och 105)
- Diskriminering och lika lön (100 och 111)
- Föreningsfrihet och organisationsrätt (87 och 98)

Vilka av ILO:s kärnkonventioner har några av de vanligaste leverantörländerna ratificerat (godkänt)?

LAND	Föreningsfrihet och organisationsrätt		Tvångsarbete och obligatoriskt arbete		Diskriminering och lika lön		Barnarbete	
	KONVENTION 87	KONVENTION 98	KONVENTION 29	KONVENTION 105	KONVENTION 100	KONVENTION 111	KONVENTION 138	KONVENTION 182
Kina	-	-	-	-	OK	OK	OK	OK
Indien	-	-	OK	OK	OK	OK	-	-
Malaysia	-	OK	OK	OK	OK	-	OK	OK
Pakistan	OK	OK	OK	OK	OK	OK	OK	OK
Thailand	-	-	OK	OK	OK	-	OK	OK
Vietnam	-	-	OK	-	OK	OK	OK	OK

Hållbar upphandling för hållbar utveckling

Sedan 2006 samarbetar Stockholms läns landsting, Region Skåne och Västra Götalandsregionen med att utveckla arbetet kring socialt ansvarstagande i upphandling.

Denna broschyr kan beställas via
e-post: informationsmaterial.lsf@sll.se
eller fax: 08-737 49 59.